

Откако су, услед рестаурације капитализма, друштвене неједнакости у Србији почеле рапидно да расту, нисмо имали прилику да их видимо у огољеним бројкама – деценијама нам се статистички показатељи економског (благо)стања сервирају у најштуријем виду, преко БДП-а и “просечне зараде”, који нам заправо не говоре ништа о начину на који су “друштвени производ” или зараде расподељене у целокупном становништву.

Злоупотреба статистике се у последње време захуктава и улази у домен менталне акробатике – најбољи пример тога је примена различитих методологија мерења (не)запослености и просечне зараде. Наиме, према Анкети о радној снази коју спроводи Републички завод за статистику (РЗС), уколико сте помажући члан у домаћинству, или радите један сат недељно посао плаћен у новцу или натури, или имате уговор о делу или уговор о обављању привремених и повремених послова, ви се више не убрајате у незапослене, иако [не уживате](#) права која би запослени по Закону о раду требало да уживају. Међутим, када треба да се израчуна “просечна зарада”, одједном се више не убрајате у запослене, већ се та категорија [односи](#) само на оне са уговором о раду – што из ове рачунице избацује управо оне са најмањим примањима, којима није гарантована ни минимална зарада. Већ су

[изражене](#)

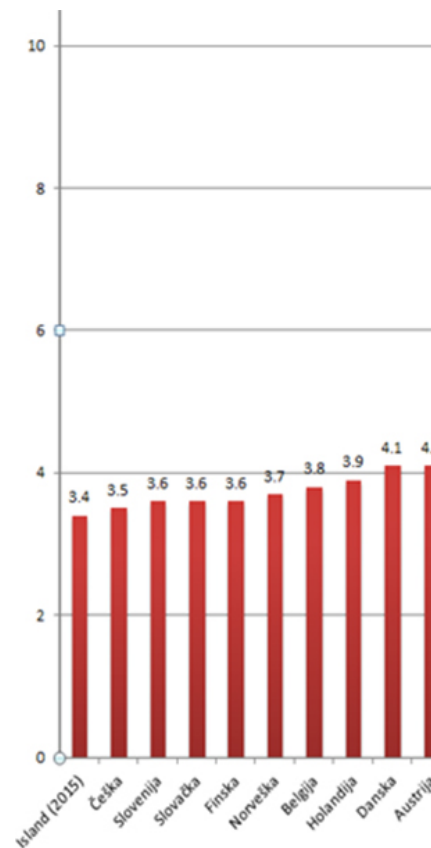
сумње у поузданост података о просечној заради оних који раде за плату у формалном сектору, а које се тичу презаступљености у узорку предузећа чији запослени примају зараде веће од просека.¹

Ако на тренутак занемаримо сам узорак на основу којег се израчунава, шта је још проблем са “просечном зарадом” коју нам политички врх стално презентује као најрелевантнији показатељ економског напретка? Она се израчунава као аритметичка средина зарада – збир свих зарада подељен бројем оних који зарађују. У друштвима са израженом неједнакошћу, изразито високе зараде неколицине јако искривљују слику о зарадама већине.² Србија је према [подацима](#) Еуростата земља најекстремнијих

Шта значи “просечна зарада” ако је већина нема?

Пише: Маја Крек
понедељак, 08 јануар 2018 11:23

неједнакости у Европи.

Неједнакости се у овом случају рачунају тако што се укупни приходи 20 одсто становништва на врху лествице (тзв. пети квинтил) упореде са приходима 20 одсто становништва на дну лествице (први квинтил). Као што видимо на графикону, са приходима петог квинтила који су чак 9,7 пута већи од прихода првог квинтила, неједнакости у Србији су готово три пута веће него у Словенији, Чешкој или Словачкој, земљама са којима смо до пре четврт века делили егалитарније економско уређење. Неједнакости су у Србији данас веће него у САД, где је овај квинтилни однос 8,3,3 а које можемо посматрати као пример земље дубоких, а за европске стандарде необично широко прихваћених неједнакости, са великим бројем бескућника и десетинама милиона здравствено неосигураних људи.

У статистици постоје и тзв. позиционе средње вредности – модус и медијана – које су у друштвима изражене економске неједнакости много бољи показатељи реалног стања од аритметичке средине. Модус или модални приход би био приход који се јавља најчешће. Медијана прихода би био приход човека на самој средини уређеног низа – половина људи има веће а половина мање приходе од тога. Наше државне институције не објављују податке о медијани зарада. На упит новинара листа Данас, РЗС је [одговорио](#) да услед начина прикупљања података “не располаже (се) подацима о појединачној

Шта значи “просечна зарада” ако је већина нема?

Пише: Маја Крек

понедељак, 08 јануар 2018 11:23

заради сваког запосленог да би се могла рачунати медијана”.

Ипак, услед преузимања обавеза у склопу приступања ЕУ, међу којима је и методолошки уједињено праћење статистичких показатеља у свим земљама чланицама и земљама кандидаткињама за чланство, па и организовање редовног анкетног [испитивања](#) прихода и услова живота, сада податке о расподели укупних прихода у Србији можемо пронаћи на сајту Еуростата, и то за претходне четири године. И већ на први поглед је јасно зашто нико не жури да ширу јавност обавести о овим налазима.

Половина одраслог становништва Србије⁵ је 2016. године имала (укупне расположиве) приходе мање од 213 евра, а три четвртине⁶ су имале приходе мање од 312 евра. Осамдесет посто становништва је имало приходе мање од 344 евра, дакле приходе који су тридесетак евра мањи од “просечне зараде” за 2016. годину. Тек девети приходовни

Шта значи “просечна зарада” ако је већина нема?

Пише: Маја Крек
понедељак, 08 јануар 2018 11:23

децил7 “пребацује” аритметичку средину зарада и достиже на свом врху читавих 444 евра. Дакле, само око 15 посто становништва има приходе једнаке или веће од званичне “просечне зараде”, а 10 посто има приходе веће од 444 евра.

Ако упоредимо месечне приходе са званичним зарадама у Србији, видимо да око 40 одсто становништва има приходе мање од минималне зараде, а следећих преко 40 одсто приходе мање од просечне зараде. Приходе мање од званичне минималне потрошачке корпе има чак 70 одсто становништва, док просечну потрошачку корпу може да приушти мање од 10 одсто становништва са највишим приходима. Треба нагласити дубоко узнемирујући карактер постојања две различите “потрошачке корпе”, које сведочи о односу државе према сиромашним грађанима као грађанима другог реда, који имају мање потребе од остатка друштва.

Tabela 2 - Zvanična zarada i potrošačka		
	2013	2014
prosečna neto zarada	389	389
minimalna neto zarada	177	177
prosečna potrošačka korpa	574	574
minimalna potrošačka korpa	311	311
preračunato u evre po srednjem kursu za		
izvor podataka o zaradama RZS i po		

Да бисмо дошли до заиста високих прихода у Србији, било би потребно да располажемо подацима о приходима промила, хиљадитих делова становништва, што нажалост није доступно у постојећим изворима, па ни на Еуростату.

Приходи чувеног “једног процента” на врху (тзв. стотог перцентила) почињу већ од 914 евра, што и поред тога што су за већину грађана Србије незамислива примања, нису никакве вртоглаво високе цифре.⁸ Овај приход је заправо оно што би сваком становнику и становници Србије било потребно за достојанствен живот, како би могли себи да приуште оно што је пре тридесетак година било уобичајено макар у урбаним срединама у СФРЈ – да не брину о томе чиме ће купити храну и платити стан, да могу да отпутују на одмор, да се лече, школују децу, замене покварени фрижидер (или данас рачунар) без узимања кредита који ће годинама отплаћивати уз стезање каиша. Достојанствен живот је тренутно привилегија 1-3 процента становништва Србије.⁹

Шта значи “просечна зарада” ако је већина нема?

Пише: Маја Крек

понедељак, 08 јануар 2018 11:23

Tabela 3 - Mesečni prihodi odraslog stanovništva po percentilima; udeo prihoda percentila u prihodima celokupnog stanovništva				
mesečni neto prihod* (€) /udeo u ukupnim prihodima (%)	2013	2014	2015	2016
100. percentil	:	:	:	:
	5,4	5,5	6,5	6,9
99. percentil	895	851	920	913
	3,4	3,3	3,3	3,1
98. percentil	757	716	728	720
	2,9	2,9	2,7	2,8
97. percentil	666	629	643	639
	2,6	2,6	2,5	2,4
96. percentil	611	579	581	583
	2,5	2,4	2,2	2,3
95. percentil	570	536	554	539
	2,3	2,2	2,2	2,1
5. percentil	37	32	35	31
	0,1	0,1	0,1	0,1
4. percentil	32	21	27	23
	0,1	0,1	0,1	0,1
3. percentil	22	9	20	17
	0,1	0,0	0,1	0,1
2. percentil	11	/	13	11
	0,0	/	0,0	0,0
1. percentil	0	0	6	6
	0,0	-0,3	-0,2	-0,4

Izvor: Eurostat

* iznos prihoda se meri na gornjoj graničnoj tački datog percentila – svi unutar tog percentila imaju manji ili prihod jednak tom iznosu; svi iznosi su pri preračunavanju godišnjih u mesečne prihode zaokruženi na cele brojeve zbog preglednosti

Tabela 4 - Prihodi na graničnoj tački polovina

Švajcarska	Norveška	Luksemburg	Danska	Švedska	Island (2015)	Austrija	Finska	Holandija	Belgija	Francuska	Irska (2015)	Nemačka	Velika Britanija	Italija	Kipar	Španija
3688	3298	2821	2389	2097	1975	1975	1971	1894	1858	1809	1807	1773	1761	1379	1168	1140

Izvor: Eurostat

* Za 4 zemlje za koje nisu bili dostupni podaci iz 2016 prikazani su podaci iz 2015. godine. Mesečne prihode zaokruženi na cele brojeve.

**Tabela 5 - Ukupni mesečni prihodi domaćinstava
pripadnika političke elite (u %)**

Ukupni mesečni prihodi domaćinstava	2003.	2015.
10.000 evra i više	/	0,5
2.000 – 9.999 evra	8,1	19,8
1.000 – 1.999 evra	38,9	59,9
500 – 999 evra	45,4	19,3
do 499 evra	7,6	0,5
ukupno	100	100

izvor: Manić, Ž., Mirkov., A. 2016